

Til: Kopi:
Fra: Dato: 12. desember 2016
Re: Noen sentrale momenter vedrørende kirkelige eiendommer

Noen sentrale momenter vedrørende kirkelige eiendommer

Det kirkelige lovverk før 1997 bidro til å skape mye uklarhet og forvirring om bl.a. eierskap og ansvar for kirkelige eiendommer. Kirkeloven av 1996 bidro til å rydde opp i mange av disse uklarhetene, særlig når det gjelder forholdet mellom kommune og kirke som hjemmelshaver til kirkelig eiendom. Samtidig så har ordningen med soknets to organer skapt noen nye utfordringer når det gjelder forvaltning av kirkelige eiendommer. Vi vil her omtale noen av de rettslige rammer som gjelder ulike typer kirkelige eiendommer:

Kirkebygg

Den norske kirke har til sammen ca. 1629 kirkebygg. Med få unntak eies alle norske kirker av soknet, og soknet grunnleggende ansvar for kirkebygget har røtter tilbake til middelalderen. Det er menighetsrådene som i utgangspunktet avgjør hvordan kirkene skal brukes, jfr Regelverk for bruk av kirken. Kirkeloven sier imidlertid at kirkelig fellesråd som et organ på vegne av soknet er tillagt ansvaret for å opptre som soknets rettmessige eierrepresentant når det gjelder forvaltningen av kirkebygg og kirkebyggets eiendom før øvrig.

En kirke er etter kirkelovens bestemmelser en «soknekirke eller kapell som er godkjent av Kongen eller departementet, eller som er kirke fra gammelt av» (kl § 17). Det finnes dessuten en rekke bygninger som er vigslet til kirkelig bruk, men som ikke er godkjent kirke etter § 17 i kirkeloven. I den daglige bruken oppleves ikke denne forskjellen som vesentlig, men den økonomiske og juridiske reguleringen er ulik på sentrale områder.

Konsekvensene av at et bygg er godkjent som kirke er blant annet:

- Kirker med tilhørende eiendom eies av soknet, jf kl § 17.
- Kirker kan ikke selges, være pantsatt eller ha andre heftelser som kan true statusen som kirke, kl § 18
- Kirkelig fellesråd har ansvaret for plikt til drift og vedlikehold, kl § 14
- Kommunen har et lovpålagt finansielt ansvar for drift og vedlikehold, kl § 15
- Alle endringer og eventuell nedlegging, skal godkjennes av andre instanser.
- Forvaltning og bruk reguleres av et kirkelig lov- og regelverk

I nyere tid har hovedregelen vært at både kirke og gravplass eies av soknet. Før 1996 var det kommunen som representerte soknet i rettslig sammenheng. En av konsekvensene av dette er at mange av de kirkelige eiendommene er registrert som kommunale i grunnboka. Mer info om opprydding i eiendomsforhold for kirker og gravplasser finnes i Rundskriv V-6/2002 B.

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-v-62002-b/id109003/>

Kontakt KA ved behov for bistand for avklaring av eiendomsforhold for kirker og gravplass.

Kirkebyggene er noen av våre mest verdifulle kulturminner, og de antikvariske myndighetene har derfor et særlig fokus på kirkebygg. I et felles rundskriv fra Miljøverndepartementet og Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet i år 2000 ble det gitt regler og veiledning for hvordan kirkens kulturminner skal forvaltes (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/t-300-kulturminne-kirke/id278976/>). Når kirkelig fellesråd behandler saker om vedlikehold, ombygging, anskaffelser eller andre endringer i kirkebygg, er det nødvendig å klarlegge om kirken er fredet, verneverdig eller listeført.

Bygg vigslet til kirkelig bruk

I tillegg finnes det i overkant av 300 kapeller mv som er vigslet til kirkelig bruk (fjellkirker, gravkapell, bedehuskapell mv). Bygg vigslet til kirkelig bruk har andre rammebetingelser:

- Kan i utgangspunktet eies av hvem som helst, og flere instanser kan eie i fellesskap.
- Eiendommen kan belånes og pantsettes, og eier kan i utgangspunktet selge eiendommen eller bygget uten godkjenning av kirkelig instans.
- Den som er eier har også ansvaret for drift og vedlikehold. Dette innebærer blant annet at hvis et menighetsråd eier et bygg vigslet til kirkelig bruk, har ikke kirkelig fellesråd i utgangspunktet noe ansvar for bygget, med mindre det foreligger særskilt avtale om dette.
- Kommunen har ikke noe lovpålagt ansvar for å finansiere drift eller vedlikehold.
- Bygget forvaltes etter de lover og regler som gjelder for ordinære forsamlingslokaler, det er ingen særskilt regulering i kirkelig lov- og regelverk. Eier er derfor mye friere til selv å disponere bygget og foreta ønskede endringer.

Der det er tvil om kirkebyggets status kan KA kontaktes for å bidra til en avklaring.

Gravplasser

I likhet med kirkebygget så eies normalt gravplassene av soknet, og det er kirkelig fellesråd som opptrer på vegne av soknet i alle saker som angår gravplassenes eiendommer.

Kirkefond

Kirkeloven § 19 bestemmer at kapital som er knyttet til en kirke, samles i et kirkefond som forvaltes av kirkelig fellesråd. Kirkefond kan bestå av ren kapital (for eksempel fra testamentariske gaver til et kirkebygg), fast eiendom (for eksempel skog- eller landbrukseiendom) eller begge deler. Avkastningen av fondet skal benyttes til drift og vedlikehold av kirken, men bispedømmerådet kan eventuelt samtykke i at kapitalen benyttes til andre kirkelige formål i kommunen.

Andre eiendommer og bygninger

Menighetene i Den norske kirke eier også en rekke andre eiendommer og bygninger som menighetshus, barnehager, leiligheter osv. Forvaltningen av disse reguleres ikke av kirkelovgivningen, men er underlagt vanlige sivilrettslige regler. Dette innebærer blant annet at kirkelig fellesråd ikke har noe ansvar for disse bygningene, med mindre fellesrådet gjennom avtale, vedtak eller spesielle ordninger har påtatt seg et ansvar for eiendommene.

Nedenfor omtales noen særskilte forhold der fellesrådets ansvar blir aktualisert.

Gravkapell, bårehus og andre bygg på gravplass

Kirkelovgivningen sier ikke noe om eierforholdet når det gjelder bygninger på gravplass. I samsvar med forvaltningsansvaret for disse, slik det er fastslått i gravferdsloven § 3, er det naturlig å legge til grunn at også disse følger eiendommen og således er i soknets eie. Som følge av fellesrådets ansvar for kirkegårdsdriften, vil fellesrådet normalt også opptre som eier og ha drifts- og vedlikeholdsansvar for disse bygningene. Fellesrådet kan vurdere om livssynsnoytrale seremonirom bør overlates til kommunen.

Krematoriene er forvaltningsmessig knyttet nærmere opp til kommunen enn andre bygninger på kirkegården. De ligger heller ikke alltid på en kirkegård. Spørsmålet om eiendomsretten til krematorium bør derfor drøftes særskilt med kommunen, selv om fellesrådet har ansvaret for driften og forvaltningen av krematoriet.

Menighetshus

Eierforholdene til menighetshus varierer, og må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Dersom menighetshuset eies av soknet, vil det normalt være menighetsrådet som opptre som eier, og har ansvar for drift og vedlikehold. Fellesrådet har i utgangspunktet ikke et spesielt ansvar for bygninger og annen eiendom som menighetsrådet forvalter, med mindre det foreligger spesiell avtale. Det kan med fordel inngås slike avtaler som innebærer at fellesrådets ressurser og kompetanse kan bli brukt for menighetsrådene. Men dette forutsetter at det ikke går på bekostning av fellesrådets lovpålagte oppgaver, det er derfor rimelig at fellesrådet kan ta betaling for slike tjenester.

Menighetskontor

Det følger av kirkelig fellesråds arbeidsgiveransvar å sørge for nødvendig arbeidssted for de tilsatte, blant annet tjenlige kontorer. Fellesrådet har også ansvar for kontor til statstilsatte prester. Slike lokaler kan enten kjøpes eller leies. Hvis tilsatte i fellesrådet har kontor i et menighetshus eller et annet lokale som eies av et menighetsråd, vil det være rimelig at fellesrådet betaler husleie til menighetsrådet.

Prestebolig

Ordningen med boplikt i prestebolig ble opphevet i 2015.

(<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-v-7b2015-oppheving-av-prestenes-boplikt.-ny-tjenesteboligordning-i-rekrutteringssvake-omrader/id2401356/?q=prestebolig>)

De fleste presteboliger ble eid av enten kommunen eller Opplysningsvesenets fond (OVF). Mange av disse boligene vil nå bli solgt eller brukt til andre formål etter hvert som prestene flytter ut fra boligene. Noen av presteboligene vil bli beholdt på grunnlag av de har stor kirke- og kulturhistorisk verdi. I rekrutteringssvake områder vil det fortsatt bestå en tjenesteboligordning.

Ytterligere spørsmål om disse forhold kan rettes til KA.